

RECENZJE / REVIEWS**ŁUKASZ WIŚNIEWSKI**ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5108-127X>e-mail: lwisniewski36@wp.pl

KS. WOJCIECH GUZEWICZ, *ENCYKLOPEDIA PARAFII I KOŚCIOŁÓW DIECEZJI EŁCKIEJ. T. I (AUGUSTÓW – JANÓWKA)*, WYDAWNICTWO DIECEZJALNE ADALBERTINUM, EŁK 2024, SS. 229;
KS. WOJCIECH GUZEWICZ, *ENCYKLOPEDIA PARAFII I KOŚCIOŁÓW DIECEZJI EŁCKIEJ. T. II (JELENIEWO – RUCIANE-NIDA)*, WYDAWNICTWO DIECEZJALNE ADALBERTINUM, EŁK 2025, SS. 251;
KS. WOJCIECH GUZEWICZ, *ENCYKLOPEDIA PARAFII I KOŚCIOŁÓW DIECEZJI EŁCKIEJ. T. III (RUTKA-TARTAK – ŻYTKIEJMY)*, WYDAWNICTWO DIECEZJALNE ADALBERTINUM, EŁK 2025, SS. 280

Diecezja ełcka została powołana przez papieża Jana Pawła II z dniem 25 marca 1992 r. Wydzielono ją z obszaru części diecezji łomżyńskiej oraz warmińskiej. Pierwszym biskupem został wówczas ks. bp Wojciech Ziemba. Zlokalizowana jest w północno-wschodniej Polsce, graniczy z Rosją, Litwą i Białorusią. Historycznie i geograficznie terytorium diecezji obejmują regiony Mazur oraz ziemi suwalsko-augustowskiej. Oprócz walorów kulturowych, ziemie te cechują również wielkie walory przyrodnicze. Ważne jest więc, aby pojawiały się w przestrzeni kulturalno-społecznej i religijnej wszelkie informacje i kompendia wiedzy, które będą tę niezwykłą krainę promować, systematyzować wiedzę o niej oraz wskazywać rys historyczny, który może zainteresować nie tylko wiernych zamieszkujących dany obszar, ale również liczne grono przybywających na te tereny turystów.

Encyklopedia autorstwa ks. prof. Wojciecha Guzewicza wydana w latach 2024–2025 jest syntetycznym, a więc zwięzłym i całościowym podsumowaniem stanu wiedzy na temat parafii na terenie diecezji ełckiej. Opracowanie konkluduje i niejako porządkuje ukazujące się wcześniej artykuły w czasopismach naukowych, które dotyczyły przedmiotowej sprawy. Dodatkowo znany już stan wiedzy uzupełnia, wprowadzając przy tym pewne korekty do wcześniejszych

wydań. Celem publikacji z pewnością było więc dostarczenie podstawowych informacji o parafiach i kościołach diecezjalnych, przy okazji ukazując rolę Kościoła rzymskokatolickiego na tych terenach na przestrzeni wieków.

Powyższy słownik został podzielony na trzy tomy. Każdy z nich zawiera po 50 haseł, które odpowiadają liczbie parafii znajdujących się w omawianej diecezji. Poszczególne tomy zawierają alfabetyczny wykaz tych parafii. Począwszy od tomu 1: Augustów (Najświętszego Serca Jezusowego) do parafii w Janówce pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny. W tomie 2 omówiono parafie od Jeleniewa (Najświętszego Serca Pana Jezusa) do parafii w miejscowości Raczki (Trójcy Przenajświętszej). *Encyklopedia* kończy się tomem 3, który zawiera wykaz parafii od Rutki-Tartak (Matki Bożej Królowej Polskiej) do parafii w miejscowości Żytkiejmy (pw. Św. Michała Archanioła).

Przyjęta struktura opisów encyklopedycznych parafii w poszczególnych tomach jest ujednolicona. Rozpoczyna się od krótkiego rysu historycznego miejscowości, w której parafia została założona. Następnie autor przedstawia daty powstania świątyni i okres jej rozwoju. Z pewnością na uwagę zasługują również opisane walory architektoniczne budowli. Zobrazowane zostało wnętrze kościołów, podane ich wymiary, obrazy znajdujące się wewnątrz i wiele różnych szczegółów. Niektóre ze świątyń mają bezpośredni związek z historią Polski i dlatego ważny dla Czytelnika może być również ten aspekt. Można tu wymienić chociażby tablice upamiętniające np. szlak bojowy I Pułku Ułanów Krechowieckich oraz męczeństwo sybiraków, które znajdują się w kościele pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Augustowie.

Oprócz danych historycznych oraz rysu architektonicznego autor w obrębie haseł podaje również liczbę parafian przynależnych do parafii, a także ich granice terytorialne. Pozwala to nowo przybywającym, często zmieniającym miejsce zamieszkania wiernym, odnaleźć „swoje” miejsce kultu i zakorzenie się w lokalnej wspólnoty.

Encyklopedia ks. prof. Wojciech Guzewicza stanowi cenne narzędzie do zgłębiania wiedzy dla wszystkich osób, które zdecydują się sięgnąć po powyższe opracowanie – studentów, badaczy, ale również przypadkowych turystów podziwiających malownicze krajobrazy z pogranicza Mazur i ziemi suwalsko-augustowskiej. Poszczególne hasła zostały poparte obszerną bibliografią. Dodatkowym walorem publikacji jest zamieszczenie przy każdej pozycji zdjęcia fotograficznego kościoła parafialnego, co pozwala przybliżyć również przyrządek architektoniczny regionu.

Wszystkie przedstawione w opracowaniu jednostki słownikowe dostarczają podstawowej wiedzy na temat danej parafii. Dodatkowo, co jest niezwykle ważnym aspektem, ukazują rolę Kościoła rzymskokatolickiego na tych terenach, które to obszary kulturowo różniły się jednak od siebie. Znajdujące się tu tereny Suwalszczyzny, Sejneńszczyzny, Augustowszczyzny i Mazur, tak różne historycznie i kulturowo, zostały skonsolidowane granicami diecezji ełckiej.

Trzonem haseł zawartych w publikacji jest historia powstania, organizacja oraz rozwój parafii. Opisane świątynie powstawały na przestrzeni wieków, począwszy od XV w., a ich rozwój trwa po dzień dzisiejszy. Autor podaje rów-

niez informacje o kaplicach (często prowizorycznych lub zaadaptowanych) oraz cmentarzach i pomnikach o charakterze religijnym. Z pewnością ciekawostką wzbogacającą encyklopedię są zawarte opisy plebanii z zapleczem socjalnym, wykazy ulic i miejscowości przyległych do parafii oraz zestawienia posługujących tu na przestrzeni lat księży i proboszczów. Pozwala to na przypomnienie sobie osób, które na zawsze zapisały się w historii poszczególnych parafii, a dla wiernych z danego regionu stanowią z pewnością pretekst do wspomnień. Dzięki takiej konstrukcji tekstu opracowanie poza „suchymi” faktami dostarczającymi podstawową wiedzę, daje mieszkańcom możliwość spojrzenia na swoje losy w szerszej, bo już historycznej perspektywie.

Książki ks. prof. Wojciecha Guzewicza są potrzebne i zasługują na polecenie ich Czytelnikom. Łączą treści religijne, historyczne i społeczne. Dodatkowo swoją ciekawą narracją mogą promować jeden z najczęściej odwiedzanych terenów turystycznych w Polsce – Mazur i ziemi suwalsko-augustowskiej. Wydarzenia z przeszłości parafii, które zostały przywołane w publikacjach, przypominają lokalnej społeczności o korzeniach, miejscach pochówku bliskich, uroczystościach rodzinnych, które są nieodzownym czynnikiem rodzinnym i stanowią element lokalności. Mowa tu m.in. o ślubach, chrzcinach i komunii, ale także pogrzebach bliskich. Każde opracowanie (a takim jest *Encyklopedia* ks. prof. Wojciecha Guzewicza), które porządkuje, systematyzuje, a jednocześnie przedstawia w sposób zachęcający do sięgnięcia po nie, jest niezwykle ważnym nośnikiem wiedzy i kultury, zwłaszcza tej regionalnej. Dzięki temu zakres opracowania może wykroczyć poza potrzeby lokalnej społeczności. Położenie diecezji elckiej, historia jej parafii i miejsc z parafiami związanych może zainspirować potencjalnych gości przebywających na wakacyjnym wypoczynku już nie tylko walorami przyrodniczymi, ale również historią, kulturą, a może przede wszystkim rozwojem religijnym tych ziem.

